

József Attila közöttünk

15. A Medvetánc

1932. december 22-én Székely István karácsonyi megújévi jókívánságait küldte Pestre József Attilának, és hiányolta őt vásárhelyi körükből. Sokáig kellett még várniuk a jó barátoknak, míg a költő ismét közöttük lehetett. 1933-ból egyetlen adatunk sincs itteni tartózkodására. 1934-ben került viszont sor leghosszabb vásárhelyi időzésére.

Február végén utazhatott le. Beteg is volt, és Judittal való együttélése is súlyos válságba került. Bizonyára arra számított, hogy a különélésük alatt eltelt idő majd elődönti kapcsolatuk tartósságát. Március 2-án írt első levelében — akkor már Makaiék a Villasor, később Horthy Miklós út 14. sz. alatt laktak (ez ma Ady Endre u. 4.) — panaszkolta Juditnak: *Nem nagyon javulok.*

Ezekben a napokban járt Vásárhelyen — nem először és nem utoljára — Móríc Zsigmond. 7-én este Makaiék vendége volt. Itt találkozott az író a költővel. Találkozássukat József Attila halála után „Nagyon fáj” címmel a Szép Szó emlékszámban maga Móríc írta meg.

Április 3-án József Attila Radvánszky Albertől Luther himnuszának műfordításához adatokat kért. A pályázatra be is küldte fordítását, de a bíráló bizottság nem méltatta figyelmére.

Április 16-án olvasmányélményéről számolt be frissen Nagy Lajosnak: a Kiskunhalomról azt írta neki: *Remekmű ez, barátom!* Ugyanaznap közölte Judittal, hogy sógora és Etus azt akarja, maradjon ő véglegesen Vásárhelyen, és tegye le a tanári vizsgát. Ő azonban szívesen visszatérne Judithoz: *hogy mindent előről kezdjünk.* Május 1-én azt panaszkolta neki: rosszul esett, hogy Judit nem hívta őt vissza. Pedig azt hitte: *Bizonyára megvannak benned ezek a jó érzések irányomban, csak éppen soha nem engedted érvényesülni őket.* Azután: *Szeretettel gondolok rád.*

Május 16-án Ottó Ferencnek küldött verset megzenésítésre. *Sokat dolgozik?* — kérdezte barátjától. — *En sajnós keveset.*

Am tudjuk, hogy ekkori hosszú vásárhelyi tartózkodása alatt — február végétől június végéig — szerkesztette válogatott verseinek *Medvetánc* címmel karácsonyra megjelent kötetét.

Igaz, az életmű nem nagyon gyarapodott ez idő alatt. Vásárhelyi indíttatású és itt is keletkezett a *Szappanos víz* és a *Falu* című verse, és itt fejezte be, itt öntötte végős formába az *Eszmélet* című hosszú gondolati költeményét. Szántó Judit is úgy emlékezett: „A nyolcadik és a kilencedik szakaszt Etusnál írta Hódmezővásárhelyen, amikor először elváltunk.”

Június 13-i levelében újabb ötletet pendített meg Juditnak: Makaiék Balatonszárszón penziót nyitnak, s ők is ott dolgozhatnak. Ekkor már készült föl Pestre. 22-én még Pákozdy Ferencsel közösen fogalmaztak egy el nem küldött levelet Beke Manó professzornak, amelyben a két fiatal zseni valamely különleges matematikai kérdésben kérte volna a világhírű tudós álláspontját.

Szomorú nevezetességű ekkori vásárhelyi időzésének a vége. Július 1-én érkezett föl Pestre, azon a napon, amelyen a lapok közölték, hogy a szovjet írókongresszusra Illyés Gyulát és Nagy Lajost hívták meg, nem pedig — mint számított rá — őt. Nagyon letörte a hír. Írt is egy elkéseredett, később baráti tanácsra ki nem adott, *utóbb megsemmisült tanul-*

mányt *Miért nem én?* címmel.

Augusztus 27-én és szeptember 3-án két részletben megjelent az *Eszmélet* a vásárhelyi Hetivásár hasábjain. 1935. április 4-én Buday György Szegedről följánlotta a költőnek, hogy előfizetőkötvet gyűjt a *Medvetáncra*.

1935. augusztus 16-án érkezett József Attila utolsó vásárhelyi látogatására. Most is egy újszülött kínálta az alkalmat. Július 25-én megszületett ifjabbik unokaöccse, Ádám, s az ő látására jött le a költő. Két nappal előbb tréfás levelezőlapon jelezte érkezését:

Nincsen a világon semmi kincsem!

Rád ám számít a nagybácsi, Ádám.

Sorsom ezert hozzád visz a gyorsan.

Elve megérkezek péntek délbe.

Vess el gondot, és várj tyúklevessel.

Augusztus 18-án Vásárhelyről küldötte el levelét és két versét (*Mint gyermek, A bűn*) Babits Mihálynak, engedelmessül korábbi bántásáért. Mind a két vers meg is jelent a Nyugat szeptemberi számában. 20-án Juditnak írta: *Drága Gyermek, semmi újság, sokat eszem, és szeretnék sokat aludni, de hív a kötelesség minduntalan.* Neki is beszámolt a Babitsnak küldött két versről, s megfogalmazásából kiderül, hogy ez a két vers már Vásárhelyen született. Ugyanaznap új lélekelemző orvosának, Gyömrői Editnek is

írt, rendelési idejéről kérdezősködött. *Kedves Gyömrői, itt vagyok Vásárhelyen, s a sógorom, ki elutazik, nagyon ragaszkodik hozzá, hogy egy pár napig, amíg ő távol lesz, maradjak itt Etus és újszülött gyermeke mellett. Így semmi esetre sem jelentkezhetek. De 23-án már Pesten volt: erről a sógoraival (Makai Ödönnel és Bányai Lászlóval) közösen a Japán kávéházban Etusnak Vásárhelyre írott tréfás verses képeslap (Hürom vándor...) a bizonyosság. Így legendának bizonyul Paku Imre amaz emlékezése, hogy a vásárhelyi találkozó (aug. 25—28.) idején József Attila Vásárhelyen volt, de nem hívták meg, ezért nem vett részt az írók társaságában az eseményeken.*

Többet nem járt József Attila Vásárhelyen. Nem volt itt az 1937. február 16-án elhunyt Makai Ödön temetésén sem. További vásárhelyi, makói, szegedi kapcsolatait csak levelezése tükrözi: Takács Ferenc, Almási Gyula Béla, Galamb Ödön és Berczeli Anzelm Károly néhány levele. 1936. február 25-én írta Etusnak utolsó tréfás verses rigmusát képeslapra (*Hallom, hogy az Ádám úgy ül, mint a cövek...?*).

Nem tudjuk pontosan, mikor járt Földeákon, de fönt maradt fényképe, gigabolt télikabátban, hajadonfőtt, bajszosan amint a községháza udvarán cigarettával kezében áll. Tasi József kiderítette, hogy volt makói osztálytársát, Felberbauer Lajos segédjegyzőt látogatta meg Talán 1930 februárjában vagy 1932 decemberében lehetett.

Péter László (Vége)

A takarékos villanyégő

Norvég kutatók új villanyégőt fejlesztettek ki, amelynek üvegtestet titánoxid és ezüst keverékével vonták be. Ez a láthatatlan réteg normálisan átengedi a fényt, de a hő visszatér az izzószámba. Ezáltal az égő az energia 60%-át megtakarítja, és élettartama a háromszorosára növekszik. A kutatók meg-

állapították, hogy ezt a réteget a hagyományos villanyégőkön is lehet alkalmazni, amelyek energiafogyasztása így 30%-kal csökken. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy egy 40 wattos „takarékos” villanyégő annyi fényt bocsát ki, mint egy 100 wattos égő.

HÁZASSÁG

Németh Ferenc és Teledi Mária Ilona, Sziráczki István és Simon Györgyi Gizella, Trutz János és Varga Margit, dr. Tóth Tibor Gyula és Hodir Cecília, Gera János és Szentesi Katalin Erika, Andrejesik Pál és Molnár Viktória, Sánta Dezső és Bányai Ilona, Nagy Károly és Szűcs Zsuzsanna, Búcsúházi József és Lovai Margit, Gera Lajos és Henyecz Ildikó, Kiss Ottó és Maróti Ilona Julianna, Keresztúri Imre és Hajnal Julianna, Onofri Mauro és Jánosi Zsuzsanna, Szőlősi Gyula és Nagy Katalin házasságot kötöttek.

SZÜLETÉS

Samu János Ferencnek és Rák Erzsébetnek Anett, Rovó László Jánosnak és Stekna Veronikának Beáta, Oltványi Istvánnak és Tanács Julianna Erzsébetnek Gábor, Barna Vilmos Józsefnek és Karakás Evának Zoltán, Seres Mihály Lászlónak és Eperjesi Rozáliának Rozália, Kondász Pálnak és Kordás Annának Zsolt, Kispál András Ferencnek és Dudás Mária Annának Ildikó, Nagy Ferencnek és Rác Zsuzsannának Árpád Péter, Farle Ferencnek és Szász Ilona Eszternek Zoltán, Kónya Zoltánnak és Petrács Margitnak Zoltán, Varga György Józsefnek és Zámbo Klárának Györgyi, Ollári Andrásnak és Csáki Erika Ilonának Erika Rita, Király Józsefnek és Rác Margitnak Róbert, Bányai Józsefnek és Gergely Irénnek

Családi események

Beáta, Lakatos Kálmánnak és Rác Editnek Ágnes, Pataki István Györgynek és Pálfi Vilma Idának Balázs Péter, Szabó József Attilának és Fűri Katalinnak Katalin Ildikó, Lantos Lajos Józsefnek és Csatlós Agnesnek Miklós, Bálint Jánosnak és Forrai Margitnak Attila János, Enyedi Józsefnek és Hulina Zsuzsannának Richárd, dr. Gece Árpád Jánosnak és Hires Saroltának Krisztina Barbara, Kis Zoltánnak és Borsodi Olgának Brigitta, Megyeri Györgynek és Germardt Juditnak Anett, Mészáros Jánosnak és László Mária Csilla, Hamza János Tamásnak és Adonyi Róza Katalinnak Viktor, Pásztor Lászlónak és Szívó Ilonának Andrea Piroska, Gábor Andrásnak és Temesvári Irma Valériának Valéria, Bóka Pál Jánosnak és Fekete-Nagy Erzsébetnek Pál, Botos Mihálynak és Sirok Irén Ilonának Tibor Gábor, Mraznicza Istvánnak és Rapcsák Margitnak Mónica Edina, Görög Lászlónak és Dudás Idának Gabriella, Katona István Sándornak és Fehér Angéla Agnesnek Zsolt nevű gyermekük született.

Forradalmi életút

Halász György születésének 100. évfordulójára

Száz esztendővel ezelőtt 1880-ban született Halász György, a szegedi munkásmozgalom történetének jelentős alakja, a felszabadulás előtti szociáldemokrata mozgalom harcos balszárnyának képviselője. Nyomorúságos gyermekkor után a közműves szakmát sajátította el. Korán osztályrészéül jutott a kapitalista kizsákmányolás: a kíméletlen bánásmód, a kimerítően hosszú munkanap, az éhbér. Sok proletár társához hasonlóan gyakran éhezett, bérkaszárnnyában lakott. Mindez hamar ellenállásra, majd lázadásra késztette a tőkés rend ellen. Felismerte, hogy munkástestvéreivel együtt küzdenie kell a dolgozók életviszonyainak megjavításáért, egy igazabb társadalomért. 1904-ben belépett a Szociáldemokrata Pártba, s tagja lett a Magyarországi Építőmunkások Országos Szakegylete (MEMOSZ) helyi csoportjának. Az év augusztusában már egyik fő szervezője lett a város szocialista építőmunkásai által kibontakoztatott sztrájkharcnak, amely része volt az ország fontosabb városaira kiterjedő építőmunkás mozgalomnak.

1905—1908. között, a MEMOSZ-csoport feloszlásáig, vezetőségi tagként tevékenykedett. 1908-ban, néhány elvbáratyával együtt, a fokozódó hatóságok terror közepette kísérletet tett a szakegylet újjáalakítására. A szervező munka érdekében röpiratokat szerkesztett és terjesztett, ezért letartóztatták, bíróság elé állították. Három hónapi börtönrre és 10 korona pénzbüntetésre ítélték, Szegedről pedig 10 évre kitiltották. A munkadók feketelistára tették, mégis 1909-ben Budapesten sikerült elhelyezkednie. Itt megválasztották az építőmunkások állandó bizalmi csoportjának vezetőjévé.

1923 és 1928 között Romániában és Törökországban talált megélhetést. 1929-ben hazatért Szegedre és azonnal bekapcsolódott a MEMOSZ-

csoport munkájába, amely ez idő tájt a legnagyobb létszámú és leginkább baloldali irányvonulat követő szakszervezet volt Szegeden. Itt dolgozott a legtöbb kommunista, közöttük Radvánszky József és idősebb Komócsin Mihály is. A csoportra jelentős érdekvédelmi feladatok vártak, mivel az iparág változó helyzete miatt az építőmunkásság alig jutott munkához. Mindenekelőtt tehát munkaalkalomért kellett küzdeni, s amikor azt már sikerült kiharcolni, felléptek a kollektív szerződések rendszerének bevezetéséért, a nyolcórás munkanapért és a minimális bérért. Halász György vezetőségi tagként, pénztárosként, bizalmiként fontos szerepet vállalt e sok szívósságot, áldozatot, mély szocialista meggyőződést és szilárd politikai elkötelezettséget követelő küzdelemből.

A felszabadulást követően a Magyar Kommunista Párt tagjai sorába lépett, s tevékenyen részt vett a demokratikus rendőrség megszerzésében.

Halász Györgyre emlékezve felidézük Szakasits Árpádnak, a MEMOSZ egykori elnökének Szegeden, 1935.

január 12-én, a szakszervezeti csoport fennállásának 30. és az Építőmunkás Otthon létrehozásának 10. évfordulóján elmondott szavait: „Az emberiség történelé: csinálják az építőmunkások ezt látni alkotásaikból. Felmerül itt a kérdés, mi az emberiség célja: születni dolgozni, szenvedni és meghalni? Nem ez a cél, az emberiség célja a szabadság és az, amire törekszünk: hogy mindenki számára egyenlő létfenntartási lehetőségeket teremtsünk. Az egyenlőségnek ezt az eszméjét akarjuk megvalósítani. Mindenki dolgozzék, de a közös munka eredményeiben is mindenki részesülhessen. Ezt akarjuk mi, munkások.”

E célok és eszmék valóra váltásáért küzdött Halász György is, akit tiszteletre méltó, osztályharcos életútja a helyi forradalmi munkásmozgalom jeles alakjai közé emelt. Születése évfordulóján az utókor, a fiatalabb harcosársak ezért emlékeznek rá halálával, tisztelettel és megbecsüléssel.

Dr. Hegyi András

Donyeci szén

A szakemberek számítása szerint az elmúlt két és fél évszázad alatt a donyeci szénmedencében körülbelül 10 milliárd tonna szén hoztak a felszínre. Ez az ukrajnai szénmedence ma is fontos szerepet játszik a szovjet energia- és tüzelőanyag-ellátásban. Az itt termelt koksizható szén használatát fel a Szovjetunió déli részének vaskohászati üzemei, amelyek az egész szovjet nyersvastermelés egy-egyedét és az acélttermelés felét adják. A donyeci szén biztosítja a szovjet vegy-

ipar energiaszükségleteit is. A donyeci széntelepek mélyen a föld felszínre alatti fekszenek, a rétegek vastagsága pedig nem haladja meg az egy métert. Így kitermelésük sokkal többé kerül, mint Szibériában. Ennek ellenére itt is folyamatosan növelik a termelést, ami a donyeci szén rendkívül jó minőségével magyarázható. Még a dúsítóüzemek hulladéka is gazdaságosan használható fel a hőerőművekben.

A geológusok eddig 120 új széntelepet fedeztek fel, de még távolról sincs feltérképezve a vidék szénvagyona.

Étkeztetés, diákotthoni ellátás Vizsgálják a népi ellenőrök

A diákok szociális ellátásának helyzetéről kezdett országos vizsgálatot a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság. Ez mintegy folytatása annak a közelmúltban zárult országos vizsgálatnak, amelynek során a népi ellenőrök fölmérték, hogyan készülnek az egyre népesebb gyermekkorosztályok fogadására az általános iskolákban.

A népi ellenőrzés szakértői és társadalmi munkatársai a többi között arra keresnek választ, hogy melyek a legsürgetőbb tennivalók a diákok tanítás utáni foglalkoztatásának, felügyeletének ügyében, számba veszik a napközis ellátás gondjait, tennivalóit. Kitérnek a diákétkeztetésre is, utána néznek, hogy az iskolai konyhák működéséhez megteremtették-e a kellő feltételeket, figyelnek-e a higiénéjára, szaképzett-e, fizetés, táplálék ételket főz-e a szakács. Nem mellékes, hogy élnek-e az iskolák az olcsóbb beszerzés lehetőségével — kapcsolatot teremtenek a nagykereskedelmi vállalatokkal. —, bekapcsolódnak-e a gyermekétkeztetésbe a vendéglátóipar, s a különböző vállalatok konyhái, éttermei, ésszerűen, célszerűen használták-e föl a tanácsok a diákétkeztetés fej-

lesztésére fordítható összegeket? Egyebek között e kérdések nyomán kerekedik ki majd a helyzetkép.

Az áprilisi fölmérés keretében fölkeresik majd a népi ellenőrök az általános iskolai diákotthonokat is. Afelől tájékoznak: betöltik-e szerepüket, megfelelnek-e rendelkezésüknek a kollégiumok, otthon nyújtanak-e a tanulóknak, s hogy az ellátáson, a tanulmányi felkészítésen túl — nevelőik felkészültségére, odaadó munkájára révén — hozzájárulnak-e a gyerekek személyiségének formálásához, aminek fő feltétele az, iskolai és a diákotthoni pedagógusok jó együttműködése is.

Görög alá kerül az iskolai közegészségügy helyzete, a környezet, vizsgálják azt is a népi ellenőrök, hogy megfelelő-e a tantermi padok mérete, nem volt-e panasz a fűtésre, jó-e a világítás. Kiterjed az ellenőrzés az egészségügyi ellátás terepére is. „Vizsgálják” majd az iskolaorvosok, s az iskolák vezetői is számot adnak: milyen az orvos és a pedagógus együttműködése, mert a munkakapcsolat mind a gyógyító-megelőző munkában, mind a nevelésben kamatozhat.